DÉLMAGYARORSZÁG

SZEGED: Szerkesztőség: Somogyi utca 22. I. em. Telefon: 13–33. Kiadóhivatal, Mikszáth könyvtár és legyfroda: Aradi utca 6. Telefon: 300. Nyomda: Löw Lipót utca 19. Telefon: 16–34.

Kedd, 1929 május 28

V. évfolyam 119. szám

MAKÓ: Szerkesztőség és kiadóhivatal: Uri utca 6. Telefon: 151. szám. KISKUNFÉLEGYHÁZA: Szerkesztőség és kiadóhivatal: Andrássy utca 23. Telefon: 49. szám.

Előfizetési ára havonta 3·20 vidéken és a fővárosban 3·60, külföldön 6·40 pengő. Egyes szám 16, vasár- és ünnepnap 24 fillér

Pro Domo

Írta: Móra Ferenc

I.

Nagy betűvel írom, hogy félreértés ne legyen belőle mingyárt az elején. »Hazabeszélek«, de nem az én házamért. Magamformáju ember, legföljebb »uccát« szerez magának, de házat nem. Nem is igen kívánok, mert van nekem elég bajom a más házával is, amelyiknek a homlokára az vár írva: *a közművelődésnek*. Majdnem olyan ismeretlen isten ez, mint amilyennek az oltára megszólaltatta Pál apostolt Korinthosban. A ház az a Domus, amelyért apostol hijján én szólalok meg, a mindenes cseléd. Minden szegedi embernek a háza az, nekem sincs hozzá több jussom, aki benne őrletem fel az életemet, mint annak, aki csak az uccáról nézi repedező falát, hulló vakolatát és csóválja a fejét, hogy milyen rossz hőrben van itt a »közművelődés«. Nem lehet azt mondani, hogy a nyilvánosság ha-

A halott Radics vallomása Punisa Racsics bünpörében

A vádlottak önvédelemre hivatkoznak

(Budapesti tudósítónk telefonjelentése.) Belgrádból jelentik: Ma kezdték meg *Racsics* Punisa bünpörének tárgyalását, aki a skupstina ülésén öt lövéssel megölte *Radics* Pál és *Basaricsek* György képviselőket és megsebesítette *Radics* Istvánt, valamint *Pernár* Ivánt.

A tárgyalás iránt óriási érdeklődés nyilvánult meg. A délelőtti tárgyaláson a vádpontok ismertetése után *Racsics* tette meg vallomását, aki a gyilkosságot *beismerte*.

— Az ok? — kérdezte az elnök.

— *Provokáltak*. Megtámadtak az ülésen, azt hittem Pernár le akar lőni, mire *önvédelemből* ép löttem rá. Ekkora horvát képviselők rámrohantak, kénytelen voltam ismét lőni.

A délutáni főtárgyaláson Radics István megsebesülésének és halálának kérdése került szóba. A legfelsőbb egészségügyi tanácsi szakvéleménye vizsgálóbíró előtt az amelyben kijelenti, hogy véleménye szerint Punisa Racics és társai előre készültek a revolveres támadásra. Ezzel szemben Punisa Racics azt állítja, hogy erről szó sem lehet, Racics Istvánra nem is lőtt rá, ő csak véletlenül találta. Radics régi cukorbaja következtében halt meg.

— Megtámadtak — mondotta Punisa Racics —, védekeznem kellett. Meg vagyok győződve erről, hogy bekövetkezett az elnök úr is így cselekedett volna!

Rövid szünet után Toma Popovic kihallgatása következett, akit az ügyészség felbujtással vádolt. Toma Popovic tagadta a vádat, a szkupstinában csak azt kiáltotta Radicsnak, hogy vér fog folyni, ha tovább folytatják pártoskodásait. E figyelmeztetéssel csak meg akarta előzni a véres eseményeket.

Délmagyarország-címlap 1929-ből. A vezércikk szerzője: Móra Ferenc.

■ Nyolcvannégy éves a Délmagyarország

1923–1938: a vidéki újságírás csúcsán

Lengyel András sajtótörténész a lap fénykoráról

A címlapon naponta olvashatjuk: Alapítva 1910-ben. Ma nyolcvannégy éves a Délmagyarország. Az ország második legpatinásabb napilapja vagyunk, hiszen ennél több időt egyhuzamban a ma is megjelenő újságok közül egyedül a Népszava élt meg. Nagy és kevésbé dicső korszakokkal telt el a nyolcvannégy esztendő, mégis létezik egy időszak, amelyről a sajtótörténészek egybehangzóan állítják: a Délmagyar fénykora volt. Születésnapi cikkünkben a Juhász Gyula és Móra Ferenc nevével jelzett évekről, a lap „nagy szerkesztőségének" kialakulásának körülményeiről beszélgettünk Lengyel András sajtótörténésszel.

■ *Ebből az első évek igen nehezen teltek. Említette az 1925-ös betiltást: hogyan került ilyen helyzetbe a Délmagyarország?*

– A 20-as évek eleje egy olyan szélsőjobboldali dominanciájú periódus, amikor a Délmagyarország törekvéseit egyszerűen nem lehetett képviselni. 1920 elején a lapot megszüntetik, de hogy a Szegedi Új Nemzedékhez képest legyen másik pólus is, helyette létrehozzák a mérsékelten jobboldali Szegedet. Szerkesztésében két ember volt a meghatározó: Szilassy Cézár, az ellenforradalmár – ez az ő saját minősítése –, és Vermes Ernő, a mérsékelt liberális szerkesztő. Kettejük egyensúlyozásából született egy nem túl jó hibrid. 1922-ben Szilassy Cézárral a jobboldal kivált és a budapesti Világtól Lovik Károlyt hívták szerkesztőnek Szegedre. A döntő fordulat 1923-ban következett be: ekkortól már egyértelműen liberális irányba ment a lap. Utólag visszatekintve 1925-re, a betiltás évére, teljesen egyértelmű, hogy a kormányzat és a helyi jobboldal számára kellemetlen lapnak a kiiktatása volt a tulajdonképpeni cél. Nyilvánvaló, hogy ha nem írta volna, amit írt, akkor másért támadták volna, de mindennek kellett adniuk egy jogi és egy ideologikus érvelést. A hivatalos indoklás szerint a lap a „Tisztelt nemzetgyűlés..." című 1925. február 8-i cikkével a törvényhozás tekintélyét igyekezett csorbítani, a február 15-i számban megjelent „A Szegedet rendőri segéllyel akadályozzák meg, hogy jogos helyiségét birtokban tarthassa" című cikkével pedig az államrendőrség szegedi kapitányságát úgymond részrehajlással vádolta. Ez vizsgálatot igényelt volna, nem pedig döntést. Végül az indoklás szerint a február 28-i szám „Halló, Amerika!" és március 7-i szám „Panasz a sóhivatalba" című cikkeiben a lap „Haller Istvánnak bíróilag még nem tisztázott tüzifaszállítási ügyét panamának tünteti fel, a mai kormányt és kormányzati rendszert Hallerral azonosnak veszi". Természetesen egy államtitkári panama leleplezése az újság részéről mindig a bírói ítélet előtt jelenik meg. A sajtónak épp az a funkciója, hogy szóvá tegyen bizonyos jelenségeket, amelyekre az ügyészség később reagál. Ebben a helyzetben több egykori levéltári dokumentum tanúsága szerint sajátos kettősség volt megfigyelhető. A helyi, szegedi jobboldal radikálisabbnak és túlzóbbnak bizonyult, mint a pesti központi apparátus. Amikor Szegeden a főispán betiltatni akarta X lapot, akkor Bethlen István apparátusa volt az, amelyik csak megrovást alkalmazott és csak bizonyos utcai árusítási jogot vont meg. A Szeged betiltásához a helyi jobboldali bázis járult hozzá, ők provokálták ki Pestről a betiltó végzést.

■ *Mi volt a közvélemény reagálása a betiltásra?*

– Jellemző, hogy a Szegedi Új Nemzedék erre azt írta, hogy általános megelégedéssel vették tudomásul a betiltást, ugyanakkor tudjuk, hogy országszerte, sőt határainkon kívül is tiltakoztak ellene. Erdélyből például újságírók, írók emelték fel a szavukat a Szeged mellett, újságírószervezetek s a legkülönbözőbb csoportok is tiltakoztak. Konkrétan tudjuk, hogy Bethlen Istvánék itt próbálták ki azt a technikát, amit majd a Világnál és a Magyar Hírlapnál játszottak el. Betiltanak egy lapot, de tudják, hogy a keményvonalat nem lehet végigvinni. Azonban, hogy éreztessék az erejüket, lehetetlenné teszik, hogy a lap formálisan újrainduljon: ugyanazzal a stábbal, ugyanazzal a nyomdával, de más névvel kell tehát továbbmennie. Szegeden ez kézenfekvő volt: a lap visszavette korábbi nevét és ismét Délmagyarországként jelent meg. Budapesten ugyanez történt a Világgal. Formálisan ott sem engedték meg az újraindulást, de mivel ott is hatalmas nyomás volt az olvasótársadalom részéről, Magyar Hírlap néven folytatódhatott a Világ. Szíve szerint a kurzus az ilyen lapokat, mint a Délmagyarország vagy a Világ, eltörölte volna a föld színéről, ugyanakkor a konszolidációs folyamat – Bethlen István nagyon nagy érdeme – lehetetlenné tette, hogy a sajtót direkt eszközökkel elhallgattassák.

■ *Imént a Délmagyarország nagy korszakaként jellemezte az 1923-tól kezdődő esztendőket. Kik voltak ennek a korszaknak a meghatározó szereplői?*

– A Szegedet a betiltás előtt már egy ideje a Délmagyarország Rt. adta ki, amelyiknek vezető személyisége a lap korábbi tulajdonos-főszerkesztője, Pásztor József. Ő újságíróként indult, de üzletemberként a sajtóba fektette a pénzét. Egyértelműen a szegedi liberális polgárság képviselője. Ennek a rétegnek akart hangot adni a lapon keresztül, létrehozta azt a szerkesztőséget, amelyik hosszú ideig fönnállt, s amelyiket a nagy korszak szerkesztőségének lehet tekinteni. Frank Józseffel kezdeném a fölsorolást, akit igen kevéssé ismernek ma, holott nagy formátumú szerkesztő, Juhász Gyula jó barátja volt. Szerkesztői munkájával ő csinált nagy lapot a Szegedből, majd a Délmagyarországból. Tehette is, mert olyan sztármunkatársai voltak, mint Juhász Gyula vagy Móra Ferenc. Ők nemcsak költőként vagy íróként színvonalasak, hanem a szó profi újságíró értelmében is. Megnyilatkozásaik, a vezércikktől kezdve a hírekig, a humortól a tárcáig igen széles körűek. Súlyuk a lapban jogossá teszi azt a kutatói vélekedést, hogy 1923-tól a Szeged, majd 1925-től a Délmagyarország a vidéki újságírás egyik csúcspontját jelentette. Tudni kell, hogy Juhász Gyula ekkor már a magyar irodalom egyik igen fontos szereplője, Móra Ferenc pedig népszerű író, akiért lapokat olvasnak és jó üzletnek számít kiadni. Jellemző, hogy ők is az újságírói munka iránti alázattal és lelkesedéssel dolgoztak, mindent csináltak, amit kellett. Juhász és Móra mellett volt egy nagyon jó képességű, szorgalmas és egy-két területen kimagaslót nyújtó profi újságírói garnitúra is. Közülük három munkatársat említenék. Magyar Lászlót, aki a fiatal József Attilát is pátyolgatta; ő az, aki miatt annak idején József Attila letette az érettségit, makói szerkesztő korában ugyanis Magyar azt mondta neki, addig nem közli a verseit, amíg le nem érettségizik. Magyar – ezt ma nem lehet eléggé hangsúlyozni – hallatlan tárgyias, pontos, informatív stílusban írt. Mellette más erényekkel megemlítendő a harcos, polemikus, ütközéseket is álló publicista, Vér György, aki tulajdonképpen a szegedi sportújságírás egyik megteremtője is. Színházi kulisszaügyektől kimondottan rázós politikai ügyekig mindent csinált, rengeteg sajtópere, bírósági elítéltetése volt emiatt. Lengyel Vilma a harmadik munkatárs, akit említenék: ő Lengyel Lőrinc bútorgyáros nagyműveltségű lánya, Erdélyi Jenő főorvos felesége. Kevesen tudnak róla, hogy a 10-es években a szegedi feminista mozgalom egyik vezéregyénisége volt. Kitűnő művészeti, ezen belül zenei tájékozottságát és érzékenységét ennelmém ki, kritikáiból lényegében antológiaszerűen összeállítható volna az egykori szegedi zenei élet története. S hogy milyen színvonalon, mutatja az, hogy a Bartók-kutatás ma is számol a Bartókról írott cikkeivel. Ez a csapat persze 1938-ra lassan elfogyott, hisz Móra 34-ben meghalt, Juhász a húszas évek végére pedig olyan beteg lett, hogy csak nagyritkán szólalt meg. Jellemző, hogy Móra halála után Pásztor kénytelen-kelletlen, anyagiakat is áldozva először Kosztolányit, majd Móricz Zsigmondot szerződtette a vasárnapi tárcára, mert Móra Ferenc után ugyanolyan színvonalat kellett adni. Később, 1936-ban egy Pásztor Józseffel való afférja után – a szabadtérivel kapcsolatban robbant ki, melynek működtetésébe Pásztor és Lengyel Vilma is pénzt invesztált – Lengyel Vilma is eltávozott.

■ *Mennyire volt tudatos a lap által felvállalt liberalizmus? Vagy az újságíró kötelező ellenzéki magatartásához hozzá kell számolni a Horthy-éra merev viszonyait is?*

– Az irányultság több törekvés eredője. Kétségtelen, hogy a szegedi liberális polgárság érdekeinek védelme is megjelenik a lapban. Van egyfajta, a Horthy-korszakkal szembenálló, oppozíciós magatartás is, ami egész odáig eljut, hogy a Délmagyarország bizonyos hullámzással, de a szervezett munkásságnak is fórumot ad. A legfontosabb szál azonban a munkatársak többségének a liberalizmus és a humanizmus melletti mély elkötelezettsége. Tudni kell, hogy mindegyikük háború előtti neveltetés, tehát ők egy liberális korszak gyermekei, akik különböző életutat futnak ugyan be, de mindegyiküknek igen erős vágya van egy jobb, kiegyenlítettebb, humánusabb társadalom iránt. Az egyéni szabadságjogok, egyáltalán az emberi méltóság védelme, az emberi kiszolgáltatottság elleni föllépés igénye nagyon mélyen benne vannak a munkatársakban. Még bizonyos értelemben Pásztor Józsefben is, aki pedig ekkor már elsősorban sajtótőkés, üzletember.

■ *Ez politikai elkötelezettséget is jelentett, avagy csupán a liberális lapcsinálás jellegéből fakadt a rokon eszmeiség? Például a választások idején.*

– A Délmagyarország természetesen informált a választásokról. Az egykori gyakorlat szerint ez – miként az élet más területeiről is – részletesebb beszámolót igényelt. Értelemszerűen a lap nem csinált titkot abból, hogy egy meghatározott irány képviselője, s ez ki is derült az írásokból. Nagyon nagy kérdés, hogy ezzel politikacsináló volt-e, vagy csupán információtovábbító. Nem hiszem, hogy abszolút steril információközvetítés létezik, ez egy betarthatatlan ideológiai téveszme. A két világháború között egyáltalán nem volt mindegy, hogy valaki Szegedi Új Nemzedéket olvas vagy Délmagyarországot, ez már világnézeti elkötelezettséget jelentett. Az az olvasó, aki egy Juhászt vagy Mórát saját véleményének kimondójaként olvasott, az nyilvánvalóan nem nagyon lelkesedhetett egy Új Nemzedékért. Ugyanakkor az Új Nemzedék lelkes olvasói destruktív lapot láttak a Délmagyarban, mert az megírta például a hivatalban lévő államtitkárról, hogy panamázik, s ezzel „lejáratta a kormányzat tekintélyét". A két lap között tehát ideológiai harc folyt. Ezt azért érdemes hangsúlyozni, mert 1919 előtt ilyen módon sajtóháborúskodások nem voltak, a kétpólusú rendszer eztán alakult ki.

■ *Mennyire volt vonzó a korabeli olvasó számára, amit a Délmagyarország nyújtott?*

– A színvonalasabb és vonzóbb törekvés a Délmagyarországé volt. Nem két azonos súlyú pólusról van szó esetünkben. Ahogy Péter László fogalmazott annak idején egy József Attiláról szóló tanulmányában: egyik oldalon, az Új Nemzedékben vannak a névtelen tárcaírók, akikre a kutya nem emlékszik, másik oldalon van Juhász Gyula, Móra Ferenc, és természetesen a lap neves alkalmi munkatársainak a sora. Sőt a Szeged 1925-ös betiltásába még József Attilának egy itt közölt verse, a Tiszta szívvel is közrejátszik. Erről a versről a költő életében hét nagy cikket írtak, reprezentatív műnek tartották megjelenésétől máig. Ismét idézem az Új Nemzedéket, ahol a költő nevének említése nélkül, de rá is hivatkoznak a betiltáskor: „ A Szeged nemrégiben hivalkodva közölt egy költeményt, amelyet nyomatékosan róttunk meg, sőt csodálkoztunk, azon, hogy az ügyészség azonnal nem avatkozott bele az ilyen megbotránkoztató destruálásba". Ami a Délmagyar olvasóit illeti, róluk szólva tudni kell: mások voltak a viszonyok. Az újságolvasó réteg jóval kisebb volt, mint ma, a legjobb lapnak is csupán néhány ezer vásárlója akadt. Az Új Nemzedéket valamivel kevesebben olvasták, és nyilván zömmel mások. A szegedi értelmiségi, szakmai elit számára alapvetően a Délmagyar volt a meghatározó. Bizonyos aktív konzervatív beállítottságú körökben figyeltek az Új Nemzedékre is, de a Délmagyarország számukra is megkerülhetetlen. Egyszerűen azért, mert a színvonal minden szempontból itt volt. Itt beszéltek az élet dolgairól érdemben. Az értelmiség, amelyik számított, amelyiknek a szakmaisága, mesterségbeli tudása igazán számottevő, végig a Délmagyarországban szólalt meg.

Panek József

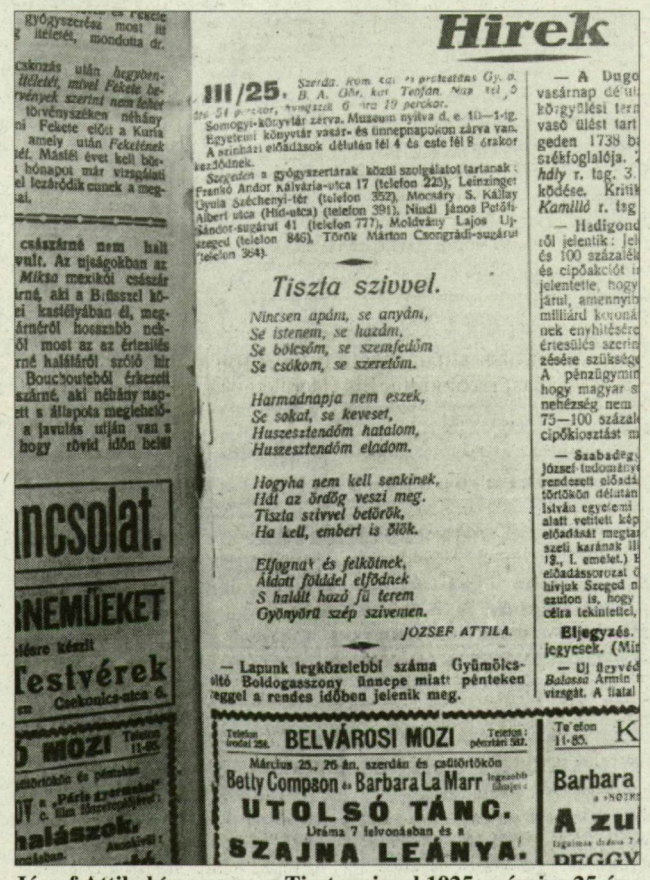

Hírek

III/25. Szerda. Kom. kat. és protestáns Gy. a. B. A. Ohr. kat. Teofán. Nap kel 5 óra 54 perckor, nyugszik 6 óra 19 perckor.

Somogyi-könyvtár zárva. Múzeum nyitva d. e. 10—1-ig. Egyetemi könyvtár vasár- és ünnepnapokon zárva van. A színházi előadások délután fél 4 és este fél 8 órakor kezdődnek.

Szegeden a gyógyszertárak közüli szolgálatot tartanak: Franko Andor Kálvária-utca 17 (telefon 220), Leinzinger Gyula Széchenyi-tér (telefon 352), Mocsáry S. Kálay Albert utca (Hid-utca) (telefon 391), Nindl János Petőfi-Sándor-sugárut 41 (telefon 777), Moldvány Lajos Ujszeged (telefon 846), Török Márton Csongrádi-sugárut (telefon 364).

— A Dugo vasárnap dé ülő körgyűlési ter vasó ülést tart geden 1738 b székfoglalója. hdty r. tag. 3. ködése. Kritik Kamilló r. tag

— Hadigond ről jelentik: Je és 100 százalé és cipőakciót i jelentette, hogy járul, amennyi milliárd koronát nek enyhítésére enyhülés szerin zése szükség A pénzügymi hogy magyar s nehézség nem 75—100 százal cipőkiosztást m

— Szabadeg József-tudomány rendezett előadá törtökön délután István egyetemi alatt vetítek kép előadását megtar szeli karának ü 18., I. emelet.) E előadássorozat ö hívják Szeged n ezután is, hogy célra tekintetel

Bejegyzés. jegyzések. (Mi

— Uj ügyvéd Balassa Ármin vizsgát. A fiatal

Tiszta szivvel.

Nincsen apám, se anyám,
Se istenem, se hazám,
Se bölcsőm, se szemfedőm
Se csókom, se szeretőm.

Harmadnapja nem eszek,
Se sokat, se keveset,
Huszesztendőm hatalom,
Huszesztendőm eladom.

Hogyha nem kell senkinek,
Hát az ördög veszi meg.
Tiszta szivvel betörök,
Ha kell, embert is ölök.

Elfognak és felkötnek,
Áldott földdel elfödnek
S haldik hazó fű terem
Gyönyörű szép szivemen.

JÓZSEF ATTILA.

— Lapunk legközelebbi száma Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepe miatt pénteken reggel a rendes időben jelenik meg.

BELVÁROSI MOZI

Március 25., 26-án, szerdán és csütörtökön

Betty Compson és Barbara La Marr legszebb filmje:

UTOLSÓ TÁNC.

Dráma 7 felvonásban és a

SZAJNA LEÁNYA.

József Attila híres verse, a Tiszta szivvel 1925. március 25-én jelent meg, az ötödik oldal hírei közé beékelve.
A vers az akkor Szeged néven megjelenő lap betiltatásában is szerepet játszott.